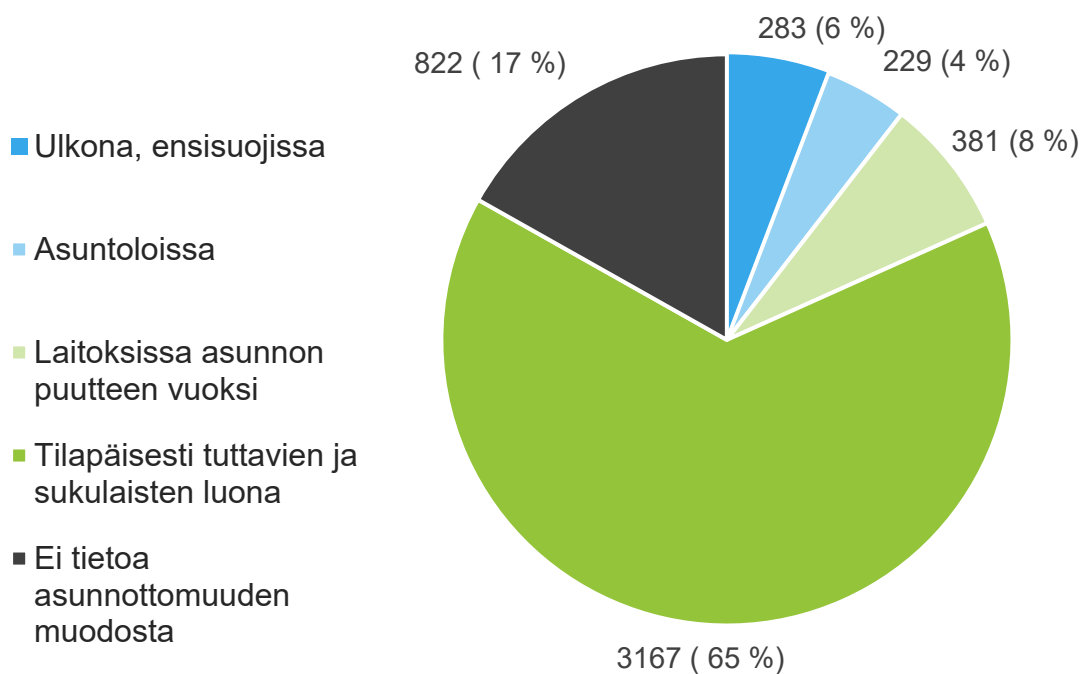

Selvitys 3/2019

Asunnottomat 2018

5.3.2019

Kuvio 1. Yksinelävien (n=4882) asunnottomuuden muodot Suomessa 2018.

Sisällys

Tiivistelmä	3
1 Asunnottomat 2018 -selvityksestä.....	3
2 Vuonna 2018 Suomessa oli 5 482 asunnotonta	4
2.1 Helsinki.....	4
2.2 Muu Suomi, poislukien Helsinki	5
2.3 Asunnottomuuden eri muodoista koko maassa.....	6
3 Kunnat, joissa oli eniten asunnottomuutta vuonna 2018.....	9
3.1 Kuntien kommentteja asunnottomuuden kehityksestä	10
4 Asunnottomana vapautuvat vangit.....	11
5 Asunnottomuusohjelmien tuotoksia.....	12
6 Asunnottomuuden tilastoinnin uusia suuntaviivoja.....	13
Liite 1. Asunnottomuuden määritelmiä.....	14
Liite 2. Kuntakohtaiset asunnottomuustilastot 2018	

SELVITYS 3/2019: ASUNNOTTOMAT 2018

Lisätiedot:

Hannu Ahola
p. 029 525 0855

Raine Helskyaho
p. 040 510 3090

Selvitys sisältää keskeiset tilastotiedot asunnottomuudesta Suomen kunnissa vuonna 2018. Tiedot perustuvat ARAn asunnottomuuskyseleyn, johon vastasi vuoden 2018 osalta 230 kuntaa manner-Suomen 295 kunnasta. Erikseen on tarkastelu asunnottomuuden muotoja ja eri asunnottomien ryhmiä.

Selvityksen liitteenä 1 on asunnottomuuden määritelmät ja liitteenä 2 kuntakohtaiset asunnottomuustilastot vuodelta 2018.

Tekijät:

Y-Säätiö: Raine Helskyaho FM, Maria Ohisalo YTT ja Saija Turunen PhD.

TIIVISTELMÄ

Vuonna 2018:

- Suomessa oli yhteensä 5 482 asunnotonta:
 - joista yksineläviä oli 4 882
 - ja asunnottomia perheitä 159 ja pariskuntia 105, joissa oli yhteensä 600 henkilöä
- Pitkäaikaisasunnottomien määrä oli 1 162. Pitkäaikaisasunnottomuus väheni kymmenettä vuotta peräkkäin.
- Asunnottomia oli 99 kunnassa ja eniten asunnottomia oli pääkaupunkiseudulla (Helsinki, Espoo, Vantaa) 3 018, Turussa 504 ja Tampereella 254.
- Yli puolet (55 %) kaikista Suomen asunnottomista oli pääkaupunkiseudulla ja yli kolmannes (38,6 %) Helsingissä.
- Tänä vuonna Helsinki tarkensi asunnottomuustilastointiaan, minkä vuoksi Helsingin ja koko Suomen vuoden 2018 luvut eivät ole vertailukelpoisia aiempiin vuosiin.
- Muualla Suomessa asunnottomuus pysyi lähes ennallaan vuoden 2017 lukuihin verrattuna.
- Asunnottomien yksinhuoltajaperheiden tilanteesta tiedetään nyt ensimmäistä kertaa: yksinhuoltajia oli 123, mikä on 77,4 % kaikista asunnottomista perheistä.

1 ASUNNOTTOMAT 2018 -SELVITYKSESTÄ

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen (ARA) vuotuisessa Asunnottomat-selvityksessä käsitellään asunnottomuuden kehitystä vertaamalla poikkeikkaushetken 15.11.2018 lukuja edelliseen vuoteen. Tiedot perustuvat ARAn asunnottomuuskyselyyn, johon vuonna 2018 vastasi 230 kuntaa 295 manner-Suomen kunnasta. Aiemmin asunnottomuustietoa on kysytty osana ARAn asuntomarkkinakyselyä. Vastausprosentti vuonna 2018 oli 78 %. Kyselyyn jätti vastaamatta pääasiassa pieniä kuntia, joissa ei aiempina vuosina ole juurikaan ollut asunnottomia. Tässä selvityksessä käytetyt asunnottomuuden määritelmät löytyvät selvityksen lopusta (liite 1).

Asunnottomuustiedot on ARAssa kerätty kunnilta saaduista tiedoista. Kunnat ovat keränneet asunnottomuustiedot eri lähteistä, kuten kunnan asuntotoimen vuokra-asunnonhakijatiedoista, sosiaalitoimen asiakastiedoista ja palveluntuottajien asiakastiedoista. Kunnat ovat paikoin hyödyntäneet myös väestörekisteriä ja muita henkilötunnuksiin perustuvia rekistereitä, kuten tietoja Kelan toimeentulotuen perusosan saajista lukujensa tarkistamisessa. Luku neljä käsittelee asunnottomana vapautuvien vankien asumistilannetta Rikosseuraamuslaitoksen tilastojen valossa. Tekstin on kirjoittanut Rikosseuraamuslaitoksen asunnottomuuden ennaltaehkäisyhankkeen (AUNE) hankepäällikkö Heidi Lind.

2 VUONNA 2018 SUOMESSA OLI 5 482 ASUNNOTONTA

Helsingin tilastointitavan tarkentumisen takia seuraavassa kappaleessa avataan ensin asunnottomuuslukuja Helsingissä ja sen jälkeen erikseen muussa maassa. Lopuksi tarkastellaan asunnottomuuden eri muotoja koko maan osalta.

2.1 Helsinki

Suuri osa asunnottomista henkilöistä (38,6 %) oli aiempien vuosien tapaan Helsingissä. Helsingin kaupunki tarkensi vuonna 2018 asunnottomuuden tilastointitapaansa ja siksi taulukossa 1 kuvattavat luvut kuvaavat nykytilaa aiempaa paremmin, mutta suoraa vertailua aiempaan ei ole tarkoituksenmukaista tehdä.

Asunnottomuuden tilastointi Helsingissä on vuoden 2018 osalta toteutettu hyödyntäen kolmea aineistoa: Kelan toimeentulotuen perusosan saajat, sosiaalitoimen asiakkaat ja kaupungin vuokra-asunnon hakijat. Henkilötunnuspohjaiset aineistot on ajettu ristiin päällekkäisyyksien poistamiseksi. Kaupungin vuokra-asunnon hakijoista asunnottomiksi itsensä ilmoittaneet (3077) on käyty asuntopalveluissa kokonaisuudessaan läpi asunnottomuustiedon määrittämiseksi muun muassa väestötietojärjestelmää apuna käyttäen.

Helsingin kaupungilta saatujen tietojen mukaan asunnottomuus Helsingissä on valtaosin muuta kuin pitkäaikaisasunnottomuutta ja pääosa asunnottomista asuu eripituisia jaksoja sukulaisten tai tuttavien luona. Etenkin maahanmuuttajataustaisten henkilöiden kohdalla nämä asumisajat saattavat kuitenkin olla pitkiä, ja usein pienissä tiloissa asuu yhdessä useita aikuisia. Myös asunnottomat pariskunnat ja lapsiperheet asuvat usein väliaikaisesti tuttavien ja sukulaisten luona. Helsingissä on edelleen puutetta tuetun asumisen palveluista ja tarve useammille tilapäisasunnoille.

Aiempina vuosina Helsingin luvut ulkona asuvista ovat perustuneet osittain arvioon. Vuonna 2018 suurimmat asunnottomien ryhmät Helsingissä olivat tilapäisesti tuttavien ja sukulaisten luona elävien ryhmä ja ryhmä, jonka asunnottomuuden muodosta ei ole tarkkaa tietoa. Jälkimmäisessä ryhmässä arvioidaan olevan sekä muiden luona, että ulkona, porrashuoneissa ja ns. ensisuojoissa eläviä. Marraskuun 15. päivä 2018 Hietaniemen palvelukeskuksen asumispäivystyksessä yöpyi 61 henkilöä. Vailla vakinaista asuntoa ry:n yöaikaan liikkuva etsivän työn yksikkö Yökiitäjä tavoitti syksyn 2018 aikana keskimäärin 43 henkilöä kuukaudessa. Kalkkers-yökahvilassa kävi marraskuun aikana 111 eri henkilöä.

Taulukko 1. **Helsinki:** Asunnottomuuden eri muodot 2018.

Vuoden 2018 luvut eivät ole vertailukelpoisia aiempien vuosien lukujen kanssa.

	Yksineläviä	joista pitkäaikaisasunnottomia
Asuntoloissa, majoitusliikkeissä	71	0
Laitosmaiset yksiköt	84	23
Tilapäisesti tuttavien tai sukulaisten luona	841	97
Ei tietoa asunnottomuuden muodosta	822	361
Yksinelävät yhteensä	1818	481
Naisia	651	172
Nuoria (alle 25-v.)	309	82
Maahanmuuttajataustaisia	702	186
Perheet ja pariskunnat		
Asunnottomat perheet, joissa	75	
aikuisia	96	
lapsia	82	
Maahanmuuttajaperheitä, joissa	32	
aikuisia	51	
lapsia	51	
Perheistä yksinhuoltajaperheitä	54	
Pariskunnat	59	
Yksinelävät ja perheet yhteensä (henkilöä)	2114	

2.2 Muu Suomi, poislukien Helsinki

Taulukossa 2 on esitetty muun Suomen asunnottomuustilanne, Helsinki poislukien. Muualla Suomessa asunnottomuus pysyi lähes ennallaan vuoden 2017 lukuihin verrattuna (kasvua 16 henkilöä). Yksinelävien asunnottomien määrä laski vuodesta 2017 vuoteen 2018 yhteensä 51 henkilöllä, ja pitkäaikaisasunnottomien määrä laski 82 henkilöllä. Asuntoloissa ja majoitusliikkeissä asuvien määrä nousi hieman (23), siinä missä asunnottomien määrä muissa asunnottomuuden muodoissa laski. Asunnottomien naisten ja nuorten (alle 25-v.) määrä laski ja maahanmuuttajien määrä nousi.

Perheiden tilastointia muutettiin ARAn kyselyssä vuoden 2018 osalta niin, että perheet ja pariskunnat laskettiin erikseen, kun ne ovat aiemmin olleet samassa kategoriassa. Vuonna 2018 asunnottomia perheitä oli 84, joissa oli yhteensä 212 henkilöä (aikuisia 99 ja lapsia 113). Pariskuntia oli 46.

Taulukko 2. **Muu Suomi, poislukien Helsinki**: Asunnottomuuden eri muodot 2018.

	2018		Vuosi­muutos	
	Yksineläviä	joista pitkä­aikaisasun­nottomia	Yksineläviä	joista pitkä­aikaisasun­nottomia
Asunnottomia				
Ulkona, porrashuoneissa, ensisuo­jissa yms.	238	109	- 2	- 26
Asuntoloissa, majoitus­liikkeissä	158	48	+ 14	+ 23
Laitos­maiset yksiköt	297	89	- 31	- 39
Tilapäisesti tuttavien tai sukulaisten luona	2 326	435	- 32	- 40
Yksinelävät yhteensä	3 064	681	- 51	- 82
Asunnottomia naisia	593	107	- 45	- 21
Nuoria alle 25-v	692	99	- 93	- 23
Maahan­muuttajia	457	56	+ 115	+ 10
	Lkm		Vuosi­muutos	
Asunnottomat perheet, joissa	84			
aikuisia	99			
lapsia	113		0	
Maahan­muuttajaperheitä, joissa	30			
aikuisia	34			
lapsia	54		+ 22	
Perheistä yksin­huoltajaperheitä	69			
Pariskunnat	46			
Perheet ja pariskunnat yhteensä (henkilöä)	304		+ 67	
Yksinelävät ja perheet yhteensä	3 368		+ 16	

2.3 Asunnottomuuden eri muodoista koko maassa

Suomessa oli vuoden 2018 lopussa asunnottomia henkilöitä 5 482. Näistä 4 882 oli yksinelävää asunnottomia, joista pitkäaikaisasunnottomia oli 1 162. Asunnottomia perheitä oli 159. Asunnottomien yksinhuoltajaperheiden tilanteesta tiedetään nyt ensimmäistä kertaa: yksinhuoltajia oli 123, mikä on 77,4 % kaikista asunnottomista perheistä. Maahanmuuttajataustaisista asunnottomista perheistä 45,9 % oli yksinhuoltajaperheitä.

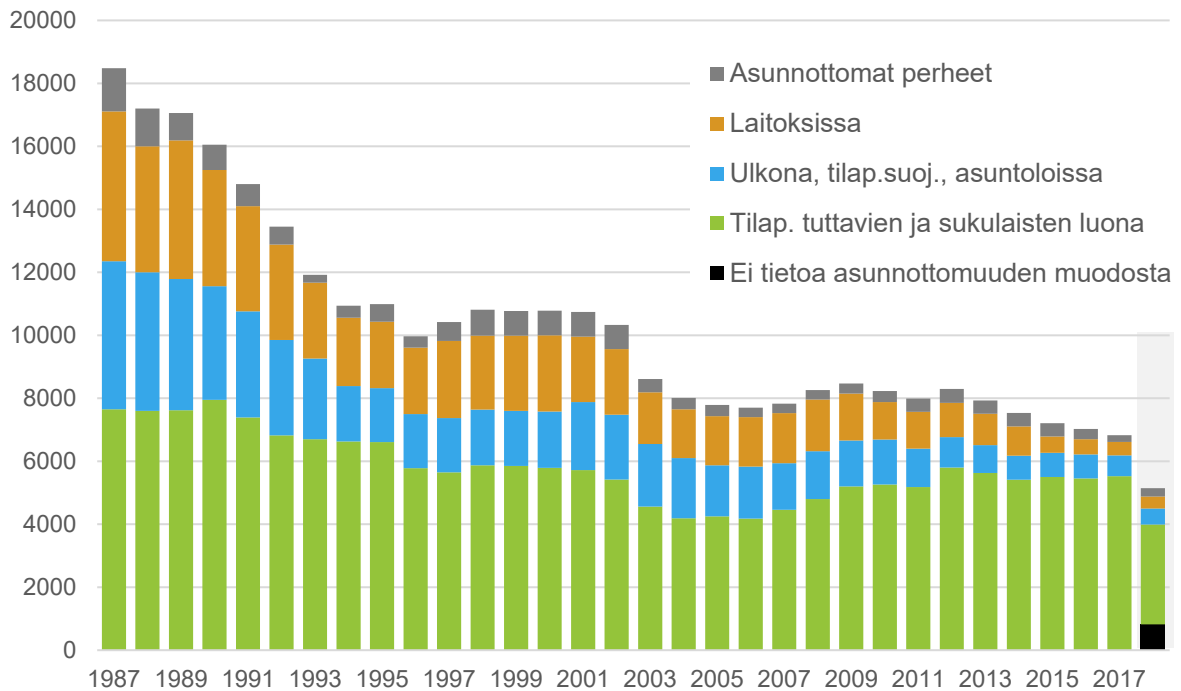
Taulukko 3. **Koko Suomi:** Asunnottomuuden eri muodot 2018. Vuoden 2018 luvut eivät ole vertailukelpoisia aiempien vuosien lukujen kanssa.

	Yksineläviä	joista pitkäaikaisasunnottomia
Asunnottomia		
naisia	1244	279
nuoria (alle 25-v.)	1001	181
maahanmuuttajataustaisia	1159	242
Yksinelävät yhteensä	4882	1162
Perheet ja pariskunnat		
asunnottomat perheet, joissa	159	
aikuisia	195	
lapsia	195	
maahanmuuttajataustaisia perheitä, joissa	62	
aikuisia	85	
lapsia	105	
perheistä yksinhuoltajaperheitä	123 (77,4%)	
pariskunnat	105	
Yksinelävät, perheet ja pariskunnat yhteensä (henkilöä)	5482	

Asunnottomuus on vähentynyt Suomessa johdonmukaisesti 1980-luvulta lähtien, kun asunnottomuutta on tilastoitu (kuvio 2). Tilapäisesti tuttavien tai sukulaisten luona asuvat ovat edelleen suurin asunnottomien ryhmä. Laitos- ja katuasunnottomuus on vähentynyt ja suurempi osa asunnottomuudesta on muiden ihmisten luona asumista. Tähän vaikuttaneita tekijöitä ovat olleet muun muassa erilaisten sosiaali- ja terveydenhuollon laitospaikkojen karsiminen (Mikkola ym. 2015)¹ ja kansallisten asunnottomuusohjelmien mukainen työ asuntolapaikkojen muuttamisessa asunnoiksi. Muiden luona asuvista ihmisistä ja heidän elämäntilanteistaan ja asuinoloistaan on valitettavan niukasti tutkimustietoa.

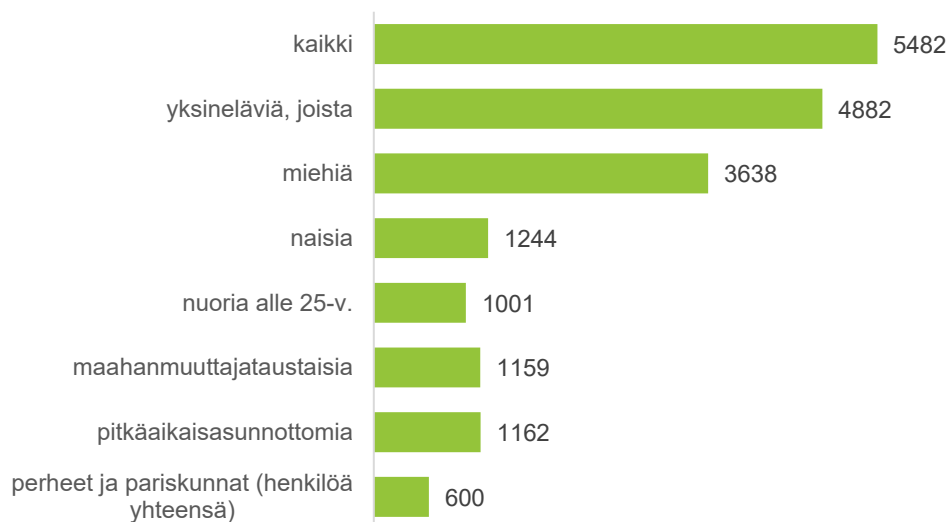
Koko maan osuutta tilapäisesti tuttavien tai sukulaisten luona asuvista ei tiedetä tarkasti, sillä Helsingin ryhmään ”ei tietoa asunnottomuuden muodosta” kuuluu sekä ulkona, porrashuoneissa ja ensisuojojissa yms., että muiden luona eläviä. Muualla Suomessa yksinelävistä asunnottomista 76 prosenttia eli tilapäisesti tuttavien ja sukulaisten luona.

¹ Mikkola, Merja, Rintanen, Hannu, Nuorteva, Leena, Kovasin, Merja & Erhola, Marina (2015) Valtakunnallinen sosiaali- ja terveydenhuollon laitospaikkaselvitys. THL Raportti: 2015_008. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <http://www.julkari.fi/handle/10024/125983>

Kuvio 2. Asunnottomuus Suomessa 1987–2018.

HUOM.
 Vuoden 2018 luvut eivät ole vertailukelpoisia aiempien vuosien lukujen kanssa.

Kuvio 3. Asunnottomuus eri ryhmissä vuonna 2018.

Kuviossa 3 esitetään eri ryhmien asunnottomuutta vuonna 2018. Yksi henkilö voi kuulua useampaan ryhmään.

3 KUNNAT, JOISSA OLI ENITEN ASUNNOTTOMUUTTA VUONNA 2018

Taulukossa 4 esitetään 11 kuntaa, joissa oli eniten asunnottomia vuonna 2018. Asunnottomia oli 99 Manner-Suomen kunnassa 295 kunnasta. Eniten asunnottomia oli pääkaupunkiseudulla (Helsinki, Espoo, Vantaa) 3 018, Turussa 504 ja Tampereella 254.

Yli puolet (55 %) kaikista Suomen asunnottomista oli pääkaupunkiseudulla ja kaksi viidesosaa (38,6 %, 2 114) Helsingissä.

Asunnottomien määrä kasvoi selkeimmin Turussa, Tampereella, Jyväskylässä, Järvenpäässä ja Hyvinkäällä.

Pitkäaikaisasunnottomuus laski muualla Suomessa, Helsinki poislukien, 82 henkilöllä (taulukko 1). Erityisesti pitkäaikaisasunnottomuus laski Turussa ja nousi Kuopiossa ja Hyvinkäällä.

Taulukko 4. Kunnat, joissa oli eniten asunnottomia 2018.

	Asunnottomat 2018			Muutos vuodesta 2017					
	Kaikki (% kuntalaisista*)	Yksin- eläviä	Pitkäaik. asunn.	Kaikki	%	Yksin- eläviä	%	Pitkäaik. asunn.	%
Helsinki	2 114 (0,3)	1 818	481						
Espoo	658 (0,2)	547	158	5	0,2 %	-20	-4 %	5	3 %
Turku	504 (0,3)	475	23	52	10 %	23	5 %	-90	-391 %
Tampere	254 (0,1)	230	63	31	12 %	28	12 %	10	16 %
Vantaa	246 (0,1)	228	32	-10	-4 %	6	3 %	6	19 %
Jyväskylä	204 (0,2)	202	39	73	36 %	71	35 %	9	23 %
Kuopio	126 (0,1)	124	64	-2	-2 %	-2	-2 %	35	55 %
Oulu	94 (0,1)	92	22	-3	-3 %	0	0 %	-8	-36 %
Pori	82 (0,1)	82	22	-8	-10 %	-6	-7 %	-22	-100 %
Järvenpää	76 (0,2)	64	5	21	28 %	23	36 %	-3	-60 %
Hyvinkää	68 (0,2)	63	43	18	26 %	15	24 %	22	51 %

*Asunnottomien määrä suhteessa kunnan väkilukuun perustuu vuoden 2017 kuntien asukasluukuun.

Taulukossa 5 (seuraavalla sivulla) on esitetty asunnottomuuden eri muotoja kunnissa, joissa on eniten asunnottomuutta. Helsingin osalta esitetään vain vuoden 2018 luvut.

Jyväskylää ja Turkuja lukuunottamatta nuorten asunnottomuus väheni. Naisten asunnottomuus laski eniten Tampereella ja Hyvinkäällä, ja nousi Espoossa ja Turussa. Maahanmuuttajien asunnottomuus kasvoi erityisesti Espoossa ja Turussa. Asunnottomien perheiden määrä nousi Turussa ja Espoossa ja laski Vantaalla.

Taulukko 5. Kunnat, joissa oli eniten asunnottomia 2018, asunnottomien ryhmät.
(suluissa muutos vuodesta 2017)

	Nuoria alle 25-vuotiaita	Naisia	Maahan- muuttajia	Perheet - henkilöitä	Perheet - ruokakuntia
Helsinki	309	651	702	178	75
Espoo	127 (-18)	125 (13)	181 (54)	99 (13)	33 (5)
Turku	126 (19)	109 (11)	108 (27)	23 (23)	8 (8)
Tampere	29 (-12)	34 (-18)	17 (-15)	18 (-3)	9 (-1)
Vantaa	32 (-19)	50 (-6)	47 (14)	(-34)	7 (-5)
Jyväskylä	72 (38)	33 (4)	15 (12)	2 (2)	1 (1)
Kuopio	31 (-6)	20 (1)	4 (-3)	2 (0)	1 (0)
Oulu	21 (-9)	11 (-1)	5 (1)	0 (-5)	0 (-2)
Pori	9 (-6)	6 (-3)	5 (2)	0 (-2)	0 (-1)
Järvenpää	14 (-1)	5 (-3)	6 (6)	12 (-2)	4 (-2)
Hyvinkää	13 (-30)	7 (-14)	2 (2)	3 (1)	2 (1)

3.1 Kuntien kommentteja asunnottomuuden kehityksestä

Kunnilta kysyttiin syitä asunnottomuuden mahdolliselle vähenemiselle tai kasvulle sekä kunnan käyttämiä keinoja asunnottomuuden vähentämiseksi.

Turku

”Palvelurakennetta on Turussa kehitetty viime vuosina tukiasumista suosivaan suuntaan. Kaupungin omana toimintana järjestämä päihdehuollon tukiasuntotoiminta on noudattanut Turun kaupungissa pääsääntöisesti kuntoutumisideologiaan perustuvaa asumisen porrasmallia, jonka rinnalle on kuitenkin noussut asunto ensin-periaatetta soveltavaa asuttamista vuodesta 2017 alkaen. Asunnottomille päihdeongelmallisille on tarjottu välivuokrauksen avulla asuntoja asunto ensin-mallin mukaisesti ostopalveluna yksityisiltä palveluntuottajilta. Näin on asutettu vuoden aikana arviolta 50 henkilöä.”

Jyväskylä

”Asunnottomuus on lisääntynyt paljon, johtuen suuresta muuttoliikkeestä kaupunkiin sekä lisääntyneestä nuorten seka- ja alkoholinkäytöstä, joka usein johtaa myös asunnottomuuteen. Asunnottomissa on paljon henkilöitä, joiden olinpaikkaa ei ole pystytty selvittämään, kiertelevät tuttavissa ja sukulaisissa, etenkin nuoret muuttavat kaupunkiin asunnottomiksi.”

Hyvinkää

”Kunnan vuokra-taloyhtiö rakennuttanut yhden uuden kohteen, jolla asunnottomuutta ja hakijajonoja on saatu hieman laskemaan.”

Vantaa

"On vaikeaa osoittaa selkeästi mitkä tekijät selittävät asunnottomuutta. Taustalla on vuokravelkojen lisäksi eroja ja määräaikaisten vuokrasopimusten päättymistä. Vuokravelkoja selittää osaltaan ylikallit vuokrat, jotka johtuvat Vantaan korkeasta vuokratasosta. Osa ihmisistä hakee apua maksuvaikeuksiinsa liian myöhään."

4 ASUNNOTTOMANA VAPAUTUVAT VANGIT

Tilastojen mukaan Rikosseuraamuslaitoksen asunnottomuuden ennaltaehkäisyhankkeen aikana tehdyistä toimenpiteistä huolimatta asunnottomana vapautuvien vankien määrä ei ole kokonaisuutena juurikaan vähentynyt hankeaikana. Taulukossa 6 on esitetty asunnottomina vapautuvien vankien määriä. Asunnottomana vapautuu vuosittain edelleen noin kolmannes vangeista ja asunnottomia yhdyskuntaseuraamuksia suorittavia on noin 10-15 prosenttia. Käytännössä tämä tarkoittaa noin 1 200 rikosseuraamusasiakasta joka vuosi. Erityisessä riskiryhmässä ovat nuoret ja lyhyttä tuomiota suorittavat, joiden tilanteeseen ei ehditä puuttua vankilatuomion aikana. Tutkimusten mukaan syyllistyminen uusiin rikoksiin heti vapautumisen jälkeen korostuu erityisesti asunnottomana vapautuneiden kohdalla. Vankeusaikaisessa asumissosiaalisessa työssä tulee huomioida se, että asumisen tuki ei juuri koskaan ole pelkkää asumisen opettelua vaan myös laajemmin arjen taitojen ja elämän opettelua. Siirtymävaiheen asumisen tuen järjestämiseen liittyy sekä yleisiä, kaikkia ryhmiä koskevia "lainalaisuuksia", että ryhmien erityistarpeista nousevia haasteita, kuten kieli- ja kulttuurierot, jotka tulee tunnistaa.

Tavoitteena on, että asumissosiaalinen työote jalkautetaan osaksi Rikosseuraamuslaitoksessa tehtävää asiakastyötä niin vankiloissa kuin yhdyskuntaseuraamustoimistoissa. Yksinkertaistaen kysymys on asumisen aseman tunnustamisesta rikosseuraamusasiakkaiden yksilöllisten tarpeiden keskiössä. Asunnottomuuden ennaltaehkäisyssä onnistuminen vaatii Rikosseuraamuslaitokselta koordinoituja toimenpiteitä ennaltaehkäisyn näkökulmasta toiminnan kaikilla tasoilla. Tähän liittyen toinen keskeisistä toimenpiteistä on asunnottomuustyön liittäminen osaksi Rikosseuraamuslaitoksen syrjäytymisen ennaltaehkäisyä ja yhteiskuntaan integroitumista Asunto ensin -periaatteen pohjalta. Käytännössä tämä vaatii asumistilanteen huomioimista ja asumisen varmistamista jokaisen rikosseuraamusasiakkaan kohdalla kaikissa nivelvaiheissa sekä entistä tiiviimpää yhteiskehittämistä eri toimijoiden kanssa, toisilta oppimista ja hyvien käytäntöjen mallintamista. Lisäksi tulevaisuudessa tavoitteena on, että koko henkilökunta tuntee asumissosiaalisen työn perusteet ja osaa omissa tehtävissään edistää Asunto ensin -periaatteen huomioimista rikosseuraamusasiakkaiden asunnottomuuden ennaltaehkäisytyössä sekä tunnistaa asunnottomuuteen johtavia riskitekijöitä ja ymmärtää sidosryhmäyhteistyön merkityksen oman työnsä tukena. Tunnistamisen ja mahdollisten toimenpiteiden tueksi Asuminen puheeksi -lomake ja sitä tukeva työote jalkautetaan kiinteäksi osaksi Rikosseuraamuslaitoksen asiakastyötä.

Taulukko 6. Vapautuvien vankien asumistilanne vuosina 2016-2018.

	Vankeusvanki			Sakkovanki			Tutkintavanki			Yhteensä		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Ei asuntoa	547	575	545	163	142	164	5	0	4	715	717	713
Vakituinen asunto	1826	2004	2032	353	342	328	18	7	12	2197	2353	2372
Kuntoutusyksikkö	110	159	158	39	31	37	0	0	0	149	190	195
Ei tietoa	740	460	431	692	731	730	1038	1125	1090	2470	2316	2251
Yhteensä	3223	3198	3166	1247	1246	1259	1061	1132	1106	5531	5576	5531

5 ASUNNOTTOMUUSOHJELMIEN TUOTOKSIA

Suomi on tullut kansainvälisesti tunnetuksi kansallisista asunnottomuuden vähentämisen- ja ennaltaehkäisyn ohjelmista. Vuodesta 2008 lähtien Suomen hallitukset ovat sitoutuneet pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämiseen (PAAVO-ohjelmat 2008–2015) ja vuosina 2016–2019 **Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman** (AUNE). Pääministeri Juha Sipilän hallitus teki keväällä 2018 päätöksen puolittaa asunnottomuus vuoteen 2022 mennessä.

Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelmassa (AUNE) 2016–2019 on työskennelty kolmen vuoden ajan asunnottomuuden ennaltaehkäisemiseksi ja uusiutumisen estämiseksi. Kuluneiden vuosien aikana on ohjelmassa mukana oleviin kaupunkeihin rakennettu tai hankittu lähes 1 800 uutta asuntoa asunnottomille ja olemassa olevasta asuntokannasta on kohdennettu asunnottomuustyöhön yli 5 000 asuntoa. Hanketyössä on lisäksi kehitetty muun muassa uusi vakuutus tuote helpottamaan luottotietonsa menettäneiden asunnon hakijoiden asunnon saantia, räätälöity asunnottomien asumispalveluihin matalan kynnyksen työtoiminta turvaamaan asumisen onnistumista sekä luotu yhdessä kokemusasiantuntijoiden kanssa uusia tapoja hyödyntää heidän erityisosaamistaan asunnottomuuden kitkemisessä. AUNE-ohjelman osana on laadittu kaupunkeihin asunnottomuuden ennaltaehkäisyn kuntastrategioita.

Asumisneuvontatoiminnan kehittäminen ja vahvistaminen ovat keskeinen osa AUNE-ohjelmaa. Asumisneuvonta on osoittautunut hyväksi keinoksi ennaltaehkäistä asunnottomuutta. Vuonna 2018 ohjelmakaupungeissa työskenteli jo 90 asumisneuvojaa, jotka yhdessä kumppanuusverkoston kanssa estivät noin 4 500 hädän toteutuminen. Vuonna 2019 valtion talousarviossa asumisneuvonta-avustuksen myöntämisvaltuus oli 0,9 miljoonaa euroa ja avustusprosentti enintään 35. Avustusta myönnettiin 26 hankkeelle, jolla palkataan yli 54 asumisneuvojaa ympäri Suomea.

Työ asunnottomuuden kitkemiseksi jatkuu aktiivisena myös tulevaisuudessa. Keväällä 2019 käynnistetään Lahden ammattikorkeakoulun kanssa ensimmäinen asumissosiaalisen työn opintokokonaisuus ja Tampereen ja Helsingin yliopistojen kanssa aloitetaan muutoslaboratoriotyöskentely. Vuoden 2019 aikana viiteen ohjelmakaupunkiin valmistuvat ennaltaehkäisevät asunnottomuussuunnitelmat ohjaamaan tulevaisuuden asunnottomuustyön toteutusta, samoin valmistuu ohjelman ulkopuolinen tuloksellisuus- ja vaikuttavuusarviointi, jossa tutkijat esittävät myös suosituksia asunnottomuuden poistamisen ja ehkäisyn tuleviksi toimenpiteiksi.

6 ASUNNOTTOMUUDEN TILASTOINNIN UUSIA SUUNTAVIIVOJA

Asunnottomuuden yksityiskohtaisempi tilastointi ja asunnottomuustietojen yhdistäminen laajempiin väestötason tietoihin mahdollistaisi ilmiön tarkemman tutkimuksen ja analyysin, asunnottomien paremman paikantamisen sekä palveluiden tarkoituksenmukaisen kohdentamisen. Nykyisessä tilastointitavassa on kehitettävää ensinnäkin tietojen oikeellisuuden suhteen: tiedonkeruutavat vaihtelevat kunnittain ja vuosittain. Nykytapa ei myöskään anna riittävän tarkkaa tietoa asunnottomuuteen yhteydessä olevista sosioekonomisista ja -demografisista tekijöistä.

Mahdollinen sote- ja maakuntauudistus vaikuttaa myös asunnottomuuden tilastointiin: kuntien vuokratyöehtöille jää tietoa asunnottomista asunnonhakijoista ja KELAlla on jatkossakin toimeentulotuen yhteydessä mahdollisuus kerätä asunnottomuustietoa, mutta tieto asunnottomista erilaisten sotepalveluiden piirissä siirtynee maakuntiin. Valtakunnallinen ja henkilötunnukseen pohjaava asunnottomuuden tilastointi olisi tärkeää myös tätä mahdollista muutosta silmällä pitäen.

LIITE 1. ASUNNOTTOMUUDEN MÄÄRITELMIÄ

(ARAn ohjeistus kunnille asunnottomuuden laskemiseen)

Asunnottomiksi määritellään ihmiset, joilla ei ole omaa asuntoa (vuokra- tai omistusasuntoa) ja jotka elävät:

1. ulkona, porrashuoneissa, ns. ensisuojuissa,
2. asuntoloissa tai majoitusliikkeissä,
3. huoltokotityyppisissä asumispalveluyksiköissä, kuntouttavissa yksiköissä, sairaaloissa tai muissa laitoksissa ja
4. tilapäisesti tuttavien ja sukulaisten luona asunnon puutteen vuoksi.

Pitkäaikaisasunnottomalla tarkoitetaan asunnotonta, jolla on asumista olennaisesti vaikeuttava sosiaalinen tai terveydellinen ongelma, kuten velka-, päihde- tai mielenterveysongelma, ja jonka asunnottomuus on pitkittynyt tai uhkaa pitkittyä tavanomaisten asumisratkaisujen toimimattomuuden ja sopivien tukipalvelujen puuttumisen vuoksi. Asunnottomuus on pitkäaikaista, kun se on kestänyt vähintään yhden vuoden tai henkilö on ollut toistuvasti asunnottomana viimeisen kolmen vuoden aikana. Pitkäaikaisasunnottomuudessa korostuu avun ja hoidon tarve – ajallinen kesto on toissijaista.

Ryhmään **ulkona, porrashuoneissa, ns. ensisuojuissa yms.** luetaan ilman vakinaista asuinpaikkaa olevat, erilaisissa tilapäissuojuissa ja paikoissa asustavat ja kiertävät henkilöt. Ryhmään **asuntoloissa tai majoitusliikkeissä asunnon puutteen vuoksi olevat** luetaan asuntolatyypisissä majoituksissa tai esimerkiksi matkustajakodissa tavallisimmin sosiaalitoimen päivittäisillä maksusitoumuksilla asustavat henkilöt. Ryhmään **huoltokotityyppisissä asumispalveluyksiköissä, kuntouttavissa yksiköissä, sairaaloissa tai muissa laitoksissa asunnon puutteen vuoksi asuvat** luetaan esimerkiksi päihdehuollon asumispalveluyksiköissä, erilaisissa hoidollisissa, laitostyyppisissä yksiköissä, turvakodeissa yms. asuvat henkilöt. Mukaan ei lueta erillisiä asuntoja, jotka ovat asumispalvelun piirissä. Näissä asunnoissa tilapäisestikään asuvaa ei katsota asunnottomaksi

Huoltokotityyppisissä yksiköissä *asunnottomaksi ei lueta* henkilöitä, jotka

- ovat siellä pysyvästi hoidon vuoksi, eivätkä hae muita asumisratkaisuja
- ovat tehneet vuokrasopimuksen ko. huoltokoti- ja muun laitostyyppisen asumisyksikön kanssa.

Sen sijaan *asunnottomaksi luetaan* huoltokotityyppisissä yksiköissä oleva henkilö, jolla on vuokra-asuntohakemus vireillä.

Ryhmään **tilapäisesti tuttavien ja sukulaisten luona asunnon puutteen vuoksi** luetaan sellaiset henkilöt, jotka kunnan tietojen tai arvion mukaan asuvat tilapäisesti tai kiertävät sukulaisten ja tuttavien luona ilman vakituista asuntoa. **Ryhmään ei lueta vanhempinsa luona asuvia nuoria.**

- **Tilapäisesti tuttavien ja sukulaisten luona** -ryhmässä voidaan olettaa olevan eniten niitä, joiden asuminen voidaan järjestää yleisen asunnonjaon kautta normaalista vuokra-asuntokannasta.
- **Tilapäisesti tuttavien ja sukulaisten luona** -ryhmässä *pitkäaikaisasunnottomaksi lukemisen* pitäisi perustua ensisijaisesti sosiaalitoimen asiakkuuteen, jolloin palvelujen tarpeen perusteella voidaan päätellä, täytyvätkö pitkäaikaisasunnottomuuden kriteerit.
- Myös muu 'vahva näyttö' pitkäaikaisasunnottomuudesta voi olla luokittelun kriteerinä, esimerkiksi henkilön asumis- tai asunnottomuushistorian tunteminen.
- Palveluntuottajien asiakastiedoista voi myös näkyä sellaisia pitkäaikaisasunnottomia, jotka saavat eläkettä, eivätkä sen takia asioi kaupungin sosiaalitoimistossa. Kyseessä voi olla nuoriakin päihde- ja mielenterveysongelmaisia.

Yksinäisistä (yksinelävistä) asunnottomista kysytään **naisten, nuorten** (alle 25-v.), **maahanmuuttajataustaisten** osuus. Maahanmuuttajataustaisiin luetaan kaikki asunnottomat yksinelävät henkilöt, jotka eivät ole Suomen kansalaisia tai joiden äidinkieli on joku muu kuin suomi tai ruotsi. Maahanmuuttajatiedon voi selvittää väestörekisteristä äidinkielen ja syntymäpaikan avulla.

Ryhmään **perheet tai pariskunnat, jotka asunnon puutteen vuoksi asuvat erillään tai tilapäismajoituksessa** luetaan perhe tai pariskunta, joka yhteisen asunnon puutteessa asuu erillään tai asuu tilapäismajoituksessa, kuten matkustajakodissa, hotellissa tai sukulaisten ja tuttavien luona. Asunnottomiin perheisiin luetaan myös ensi- ja turvakodissa ja kriisiasunnoissa asuvat perheet. Perheistä kysytään myös *perheeseen kuuluvien aikuisten ja lasten lukumäärää*. Lisäksi kysytään maahanmuuttajataustaisten osuutta asunnottomista perheistä.